

Jolanta Dzieaniakowska

BIBLIOTEKI KIELECKICH PUBLICZNYCH SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW W PIERWSZYM ROKU FUNKCJONOWANIA REFORMY EDUKACJI

Celem sondażu, przeprowadzonego pod koniec pierwszego semestru roku szkolnego 1999/2000 w 32 kieleckich publicznych szkołach podstawowych¹ i 16 gimnazjach, była próba określenia stanu organizacyjno-prawnego bibliotek szkolnych oraz ich przygotowania do realizacji zadań wynikających z reformy systemu edukacji. Nie ulega bowiem wątpliwości, że założenia programowe reformy nie mogą być efektywnie realizowane bez odpowiedniej bazy, czyli sprawnie działających bibliotek, dobrze wyposażonych, z doskonale wykwalifikowaną kadrami. Dlatego w ankiecie adresowanej do nauczycieli-bibliotekarzy – oprócz kwestii dotyczących wdrażania reformy oświaty – konieczne też było uwzględnienie zagadnień związanych z organizacją bibliotek².

Osiem spośród kieleckich publicznych szkół podstawowych – to placówki w stanie likwidacji, nie prowadzące od roku szkolnego 1999/2000 naboru do klas pierwszych, natomiast pozostałe (24) zostały przekształcone w 6-letnie szkoły podstawowe. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje 16 publicznych gimnazjów. Wszystkie mieszczą się w budynkach szkół podstawowych. Z badań wynika, że żadne z gimnazjów nie ma dotychczas własnej biblioteki. Podstawą zbiorów gimnazjalnych – przechowywanych w pomieszczeniach bibliotek szkół podstawowych – są materiały (książki, czasopisma, dokumenty audiowizualne) adresowane do uczniów klas VII–VIII byłej ośmioletniej szkoły podstawowej. Natomiast gromadzenie nowych zbiorów, przewidzianych do bibliotek gimnazjalnych, rozpoczęto dopiero w 1999 roku. Udostępnianiem zajmują się nauczyciele-bibliotekarze zatrudnieni w szkołach podstawowych. Według zebranych materiałów tylko w jednej placówce dokonano podziału

¹ Pracownicy dwóch bibliotek szkół podstawowych nie wyrazili zgody na udział w badaniach, dlatego dane, którymi operuję, dotyczą 30 placówek.

² Zob. aneks: Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli bibliotekarzy.

dotychczasowych etatów (3) na etaty w bibliotece gimnazjalnej (1,5) i szkole podstawowej (również 1,5 etatu)³.

Efektywne funkcjonowanie bibliotek szkolnych determinowane jest wieloma czynnikami, ale najważniejsze – w opinii ankietowanych bibliotekarzy – to: budżet, pomieszczenie, zbiory. Nie wolno przy tym zapominać o jeszcze jednym, niezwykle istotnym czynniku, mianowicie kadrze. To właśnie pracownicy bibliotek – posiadający określoną wiedzę, umiejętności, predyspozycje, odpowiedni stosunek do wykonywanego zawodu – decydują o kształcie danej placówki i tworzą jej wizerunek w środowisku.

Z zebranych materiałów wynika, że 93,7% pracowników kieleckich bibliotek szkolnych posiada odpowiednie kwalifikacje: ukończone pięcioletnie studia magisterskie bibliotekoznawcze bądź niekierunkowe, ale uzupełnione studiami podyplomowymi lub kursami z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz przygotowanie pedagogiczne. W roku 1995 takie kwalifikacje posiadało 84% ogółu zatrudnionych w bibliotekach szkół podstawowych⁴, nastąpiła więc widoczna poprawa.

Natomiast – w porównaniu z tym samym rokiem – nie nastąpiły zmiany na lepsze w odniesieniu do kolejnych, wcześniej wymienionych czynników, determinujących prawidłową merytoryczną działalność bibliotek szkolnych.

Warto zacząć od budżetu, czyli tematu wywołującego wiele negatywnych opinii nauczycieli bibliotekarzy. We wrześniu 1999 roku rozpoczęto wdrażanie reformy edukacji, ale bibliotekom szkolnym nie przydzielono żadnych dodatkowych funduszy. Novum – to środki finansowe z Ministerstwa Edukacji Narodowej, rozdzielane przez Kuratorium Oświaty, przeznaczone na zakup podręczników dla najuboższych uczniów. Natomiast główne źródła finansowania bibliotek pozostały bez zmian: budżet Rady Rodziców, dotacje Zespołu Obsługi Oświaty. Poza tym, według ankietowanych, dwie biblioteki otrzymały środki z Urzędu Miasta, jedna uzyskała dofinansowanie z MEN, również jedna pozyskała dodatkowe, choć skromne środki z organizacji kiermaszów książkowych i dochodów sklepiku szkolnego. Pięć lat temu sytuacja finansowa bibliotek szkolnych była podobna⁵.

³ Wszystkie dane liczbowe przytaczane w artykule są wynikiem własnych badań prowadzonych w roku szkolnym 1999/2000 w kieleckich publicznych szkołach podstawowych i gimnazjach.

⁴ Zob.: J. Dzieniakowska, *Przysposobienie czytelnicze i informacyjne w szkołach podstawowych*, w: *Młody czytelnik w świecie książki, biblioteki i informacji*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego nr 1589, Katowice 1996, s. 233.

⁵ Tamże, s. 235–236.

Niepokój może budzić fakt, że – mimo ponawianych od wielu lat postulatów i wprowadzenia reformy oświaty – Ministerstwo Edukacji Narodowej dotychczas nie określiło precyzyjnie zasad finansowania bibliotek szkolnych, pozostawiając decyzje dotyczące przydziału środków budżetowych organom prowadzącym placówki oświatowe. Nie zawsze jest to korzystne, zwłaszcza w sytuacji, gdy decydenci nie orientują się w specyfice działania bibliotek i ich roli w szkołach. Często oznacza to niedoinwestowanie bibliotek, a więc m.in. ograniczony zakup książek i innych dokumentów. Według 18,3% ogółu respondentów zdecydowaną część nowych (tu w znaczeniu: nowo zdobytych, używanych, wyproszonych) książek – a nie są to nowości wydawnicze! – stanowią dary od uczniów, ich rodziców i różnych instytucji. Pociuszające jest, że mimo kłopotów, bibliotekarze jednak kupują nowe książki i inne dokumenty biblioteczne, prenumerują też czasopisma. W roku szkolnym 1998/1999 oraz w pierwszym semestrze roku szkolnego 1999/2000 księgozbiory biblioteczne wzrosły przeciętnie o kilkadziesiąt woluminów (od 30 do 450).

Dla prawidłowej merytorycznej działalności bibliotek bardzo ważne są pomieszczenia, ich lokalizacja, liczba i rodzaj izb oraz ich wyposażenie. Spośród 30 kieleckich bibliotek szkół podstawowych – 9 zlokalizowanych jest na parterze, 12 – na pierwszym piętrze, 6 – na drugim, 1 – na trzecim, 1 – na czwartym, a 1 – na tzw. „niskim parterze”. I tu nie nastąpiły żadne zmiany od 1995 roku. Natomiast powierzchnia, liczba i rodzaj pomieszczeń częściowo zmieniły się. Przeciętna powierzchnia kieleckich bibliotek szkolnych wynosi obecnie ok. 82 m², w 1995 – 48,5 m². Szesnaście placówek dysponuje dwiema izbami (podobnie jak w 1995), 9 – tylko jedną (w 1995 aż 14), 3 – trzema pomieszczeniami (1995 – tylko 1), 1 – pięcioma (w 1995 – żadna, ale wówczas dwie biblioteki posiadały lokale 4-izbowe, obecnie – żadna), z jednej nie uzyskałam odpowiedzi na to pytanie. Czytelnie znajdują się w 20 bibliotekach i tu nastąpił wzrost w porównaniu z 1995 rokiem (wówczas – 16)⁶.

Wyposażenie bibliotek w sprzęt do odtwarzania dokumentów dźwiękowych i filmowych, reprograficzny i komputerowy jest natomiast bardzo złe, choć jeszcze gorzej wyglądało to w 1995 roku. Trzynaście placówek nie posiada żadnego sprzętu, w dwóch jest tylko radio, w jednej – tylko telewizor, też w jednej – tylko radiomagnetofon, w jednej – tylko maszyna do pisania, w jednej – magnetowid i telewizor, w jednej – radiomagnetofon, telewizor i magnetowid, tylko w trzech bibliotekach znajdują się komputery (w tym w jednej – bez oprogramowania bibliotecznego!), w pozostałych siedmiu bibliotekach pracownicy mają do dyspozycji maszyny do pisania, radio, telewizory, magnetowidy itp.

⁶ Tamże, s. 234–235.

Mówiąc o wyposażeniu szkół w komputery, warto dodać, że w Polsce – według Grażyny Staniszewskiej (przewodniczącej sejmowej komisji edukacji, animatorki programu „Interkl@sa”, mającego na celu komputeryzację polskich szkół i podłączanie ich do Internetu) – zaledwie 16,6% placówek oświatowych ma dostęp do Internetu (5 tys. na ogólną liczbę 30 tys., we wrześniu 2000 roku ma przybyć kolejnych 2,5 tys.)⁷. Ale te dane dotyczą wyłącznie szkół i nie mogą być utożsamiane z bibliotekami. Bo fakt istnienia w szkole pracowni komputerowej wcale nie musi oznaczać, że biblioteka też jest skomputeryzowana, czego przykładem są kieleckie szkoły podstawowe i gimnazja. Niezbyt optymistyczne jest też to, że nawet gdy komputer jest w bibliotece, to nie próbuje się jej połączyć z pracownią komputerową. Można przypuszczać, że są tego dwie przyczyny: pierwsza – w bibliotece sprzęt komputerowy często jest przestarzały, nierzadko pełni tylko rolę maszyny do pisania; druga – nauczyciele, w tym również prowadzący zajęcia z informatyki, nadal postrzegają bibliotekę jako tradycyjną wypożyczalnię lektur, a nie szkolne centrum informacji i podstawową pracownię dydaktyczną. Stąd też brak ścisłego współdziałania nauczycieli z bibliotekarzami w realizacji zajęć edukacyjnych: przedmiotów, bloków przedmiotowych, ścieżek edukacyjnych. Natomiast współpraca często oznacza wspólne działania przy organizowaniu różnorodnych zajęć pozalekcyjnych (apele, wieczornice, konkursy itp.)⁸.

Jak wcześniej wspomniano, zadaniem bibliotek szkolnych jest m.in. współudział w realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego szkoły, a jest to możliwe tylko wówczas, gdy zbiory biblioteczne będą bogate, systematycznie aktualizowane i dostosowane do potrzeb środowiska szkolnego. Tymczasem 40% ogółu respondentów raczej negatywnie ocenia własne księgozbiory („Księgozbiór jest przestarzały i zniszczony. Za mało literatury popularnonaukowej. Brak lektur. Brak nowości wydawniczych”; „Duża część księgozbioru powinna być wycofana ze względu na stan techniczny lub przestarzałe treści”; „Zbyt mało nowych wydawnictw informacyjnych, nowych lektur”; „Bardzo zniszczony, brak lektur, brak nowości”; „Trzeba wzbogacić literaturę popularnonaukową, zwiększyć liczbę lektur”; „Nie spełnia oczekiwań czytelników”); 36,7% twierdzi, że zbiory książkowe są w miarę dobre, mimo pewnych braków („Zbiory nie są najnowsze, ale można z nich w dalszym ciągu korzystać. Myślę, że mogły by być bardziej aktualne”; „Biblioteka jest dobrze zaopatrzona

⁷ „Gazeta Wyborcza” 2000, nr 110, s. 1, 2.

⁸ Informacje uzyskane od nauczycieli kieleckich publicznych szkół podstawowych i gimnazjów. Wyniki badań prowadzonych w roku szkolnym 2000/2001 będą przedmiotem odrębnej publikacji.

w lektury szkolne, brakuje tylko nowych tytułów”; „Duża część zbiorów jest w złym stanie technicznym i zdezaktualizowana, ale są też wydawnictwa o dużej wartości merytorycznej”). Natomiast 20% ankietowanych uważa, że ich zbiory książkowe są bardzo dobre („... są na bieżąco wymieniane, uzupełniane, w dość dużym stopniu zaspokajają potrzeby uczniów, w mniejszym nauczycieli...”; „Księgozbiór podręczny jest bardzo dobrze zaopatrzony. Słowników i encyklopedii jest tak dużo, że mogą z nich korzystać uczniowie na lekcji. Lektury szkolne też spełniają zapotrzebowanie uczniów”; „Posiadane zbiory są liczne, różnorodne, dostosowane do potrzeb odbiorcy, w miarę możliwości są uaktualniane”)⁹. Pracownicy jednej biblioteki nie przedstawili opinii na temat własnych zbiorów.

W badanych bibliotekach księgozbiory liczą od 3077 (jedna placówka) do 25 233 woluminów (również jedna). Najwięcej placówek (8) posiada od 14,1 do 16 tys. tomów i w tym przypadku nie ma żadnych zmian od 1995 roku; 6 bibliotek – od 16,1 do 18 tys. (jedna więcej niż w 1995); również 6 – 10,1 do 12 tys. (w 1995 – 3 biblioteki); 3 – od 12,1 do 14 tys. woluminów (jedna więcej niż w 1995 roku); w 2 bibliotekach zbiory liczą od 18,1 do 20 tys. tomów (w 1995 – 5 bibliotek posiadało taką liczbę książek); 1 – powyżej 24 tys.; 1 placówka dysponuje 20,1 tys. woluminów.

Oprócz książek w 22 bibliotekach szkół podstawowych (tu nie nastąpiły żadne zmiany od 1995 roku) gromadzone są też zbiory audiowizualne, głównie kasety magnetofonowe i video (od 9 do ok. 200 jednostek). Programów multimedialnych nie posiada żadna placówka. W 27 bibliotekach prenumerowana jest prasa: od 1 (1 biblioteka) do 40 tytułów gazet i czasopism (także jedna). Najwięcej bibliotek (8) gromadzi od 21 do 25 tytułów prasowych; 5 placówek – od 16 do 20, również 5 – od 11 do 15, kolejne 5 – od 5 do 10 tytułów, w 2 bibliotekach są tylko 2 tytuły. W porównaniu z rokiem 1995 sytuacja poprawiła się nieznacznie (wówczas 4 placówki nie dysponowały odpowiednimi funduszami na prenumeratę, w bieżącym roku – 3). Z gazet najczęściej prenumerowane jest „Słowo Ludu”, z czasopism dla uczniów: „Aura”, „Filipinka”, „Gry Komputerowe”, „Jestem”, „Komputer Świat”, „Płomyczek”, „Poznaj swój kraj”, „Poznaj świat”, „Przyroda Polska”, „Świerszczyk”, „Wiedza i Życie”, „Zwierzaki”, a dla nauczycieli: „Biologia w Szkole”, „Chemia w Szkole”, „Głos Nauczycielski”, „Języki Obce w Szkole”, „Nowa Szkoła”, „Polonistyka”, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, „Wychowanie Komunikacyjne”, „Życie Szkoły”.

⁹ Wypełnione kwestionariusze ankiety, adresowanej do nauczycieli-bibliotekarzy kieleckich publicznych szkół podstawowych i gimnazjów. Materiały w posiadaniu autorki.

Można przypuszczać, że tak słabe zaopatrzenie w zbiory audiowizualne i czasopiśmiennicze nie ułatwi nauczycielom realizacji edukacji czytelniczej i medialnej oraz innych zadań, które wynikają z reformy oświaty. Te zagadnienia wywołują wiele emocji i kontrowersyjnych opinii w środowisku nauczycieli-bibliotekarzy. Generalnie uważają oni, że „...nikt nie interesuje się bibliotekami szkolnymi. Mało o nich w jakichkolwiek dokumentach dotyczących reformy. Mamy duże obawy o ich funkcjonowanie w sytuacji, gdy w szkołach na wszystkim się oszczędza”; „...brak funduszy utrudnia wprowadzenie reformy do bibliotek szkolnych”; „...jeżeli nie ulegnie poprawie finansowanie biblioteki, to w dalszym ciągu będzie się pogłębiać katastrofalny stan zbiorów, których podstawą stają się dary uczniów”; „Myślę, że reforma nie będzie miała większego wpływu [na funkcjonowanie biblioteki], wszystko „rozbija” się o pieniądze”. Ale warto dodać, że niektórzy pracownicy zwracają uwagę na inny aspekt działania biblioteki w zreformowanej szkole: „Biblioteka szkolna może stać się ważnym ogniwem wspierania procesu dydaktycznego, uatrakcyjnić i wspomagać kształcenie”; „...w związku z reformą edukacji powinna wzrosnąć rola i znaczenie biblioteki w szkole”; „Biblioteka szkolna powinna stanowić centrum dydaktyczne”; „Rozszerzenie zadań edukacji bibliotecznej, wprowadzenie edukacji medialnej [...], integracja edukacji czytelniczo-medialnej z programem innych przedmiotów [...] mogą wpłynąć pozytywnie na funkcjonowanie biblioteki szkolnej, zbliżyć bardziej czytelnika do biblioteki”. Pracownicy sześciu bibliotek uważają, że reforma nie będzie miała żadnego wpływu na funkcjonowanie placówek, bibliotekarze czterech utożsamiają reformę jedynie ze zwiększeniem zbiorów i polepszeniem warunków lokalowych, natomiast pracownicy pięciu z nich nie potrafili odpowiedzieć na pytanie, czy reforma może mieć wpływ na funkcjonowanie placówek.

Według ankietowanych nauczycieli bibliotekarzy biblioteka w zreformowanej szkole powinna pełnić przede wszystkim funkcję ośrodka informacji, pracowni interdyscyplinarnej. Żeby to było możliwe, muszą być spełnione warunki, o których wcześniej wspomniano. Co ciekawe – zdaniem respondentów – właśnie reforma edukacji ma przyczynić się do zwiększenia rangi biblioteki w szkole; polepszenia stanu organizacyjno-technicznego bibliotek szkolnych: zwiększenia metrażu i liczby pomieszczeń, lepszego wyposażenia w zbiory oraz sprzęt komputerowy i audiowizualny; większego dofinansowania, zwrócenia uwagi nauczycieli na bibliotekę jako podstawową pracownię dydaktyczną, gdzie realizowane mogą być zajęcia z różnych przedmiotów, czy bloków przedmiotowych, a nie tylko tzw. lekcje biblioteczne. Natomiast zabrakło wypowiedzi dotyczących samego nauczyciela bibliotekarza. Żaden z responden-

tów nie dodał, że również odpowiednie przygotowanie pracownika biblioteki, czyli m.in. zrozumienie istoty reformy, chęć doskonalenia własnych umiejętności, podnoszenia kwalifikacji, podejmowanie niestandardowych działań i odpowiednia ich promocja mogą przyczynić się nie tylko do podniesienia rangi biblioteki w szkole (co sygnalizuje duży odsetek ankietowanych, zapominając jednak przy tym, że o prestiżu decyduje nie tylko wielkość zbiorów i duża liczba pomieszczeń), ale też ułatwić realizację nowych zadań. Na podstawie zebranych materiałów można przypuszczać, że niektórzy nauczyciele nie zawsze wiedzą, co jest istotne dla biblioteki. Przykładem może być statut, dokument określający nie tylko kompleksowo pojmowane funkcjonowanie biblioteki, ale też jej miejsce w szkole i perspektywy rozwoju. Jedynie 3 placówki posiadają statuty – załączniki do statutów szkół – z 1999 roku, dostosowane do wymagań reformowanej szkoły, a 3 są w trakcie ich opracowywania, natomiast pozostałe (aż 24!) nie mają takich dokumentów. Poza tym bibliotekarze nie zawsze potrafią dynamicznie promować bibliotekę w społeczności szkolnej, zwracać uwagę środowiska na problemy, które przecież dotyczą całej szkoły, a nie tylko biblioteki, zbyt rzadko też wychodzą poza standardowe działania. Potwierdzeniem tego mogą być odpowiedzi respondentów na pytanie dotyczące właśnie reklamy biblioteki w środowisku: nadal są to „wystawki”, „plakaty”, „gazetki okolicznościowe”.

Kieleccy nauczyciele bibliotekarze uważają, że biblioteka uczestniczy w realizacji zadań dydaktycznych i wychowawczych szkoły. Według ankietowanych działania te polegają m.in. na: prowadzeniu edukacji czytelniczej i informacyjnej; włączeniu się w prace innych nauczycieli („Bibliotekarze uczestniczą w realizacji edukacji czytelniczej, biorą udział w opracowywaniu planu dydaktycznego i wychowawczego szkoły”, „...realizacja ścieżek międzyprzedmiotowych”, „...aktywne uczestnictwo w zespołach samokształceniowych”, „...realizacja zadań wynikających z przystąpienia szkoły do konkursów, programów”); oferowaniu odpowiednich materiałów dla użytkowników, czyli nauczycieli, uczniów i ich rodziców, oraz otoczeniu opieką dzieci wymagających szczególnej troski („...udostępnianie literatury w celu wspomagania nauczycieli”, „...udostępnia swoje zbiory na lekcje”, „...podniesienie poziomu czytelnictwa uczniów”, „...udział w wycieczkach”). Z dwóch bibliotek nie uzyskano odpowiedzi na to pytanie. Istotne w wypowiedziach jest to, iż prawie wszyscy ankietowani uważają, że zadania te będą efektywnie realizowane, gdy bibliotekarz będzie dobrze merytorycznie przygotowany do ich wykonywania i – co też jest ważne – będzie on ściśle współpracował z całym gronem pedagogicznym. Kolejnym warunkiem, sygnalizowanym przez respondentów, jest oczywiście właściwe finansowanie działalności statutowej bibliotek.

Efekty reformy będą widoczne dopiero za kilka lat. Ale już teraz należałoby opracować koncepcję rozwoju biblioteki – dostosowaną ściśle do warunków i potrzeb środowiska, w którym i na rzecz którego pracuje; określić kierunki jej rozwoju po to, by właśnie za kilka lat nie okazało się, że w bibliotece szkolnej, mimo wprowadzenia reformy, nic się nie zmieniło. W roku szkolnym 1999/2000 dla respondentów reforma oznaczała: udział w wakacyjnych kursach na temat edukacji czytelniczej i medialnej (organizowanych w 1999 roku przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli); redukcję etatów (w dwóch bibliotekach); selekcję zbiorów bibliotecznych i wymianę książek między sześciolennymi szkołami podstawowymi a nowo utworzonymi gimnazjami. Ankietowani twierdzili, że brakuje – jak wcześniej – ścisłej współpracy z dyrekcjami szkół, gronem pedagogicznym, rodzicami uczniów, a przede wszystkim funduszy na działalność biblioteki w środowisku. Natomiast na pytanie, jakie zmiany w bibliotece powinny nastąpić w związku z wprowadzeniem reformy – większość ankietowanych odpowiedziała, że przede wszystkim należy skomputeryzować placówkę, zapewnić dostęp do Internetu, wyposażyć ją w odpowiednie programy multimedialne, wzbogacić warsztat informacyjny. Tylko wówczas biblioteka szkolna będzie mogła prowadzić efektywną działalność informacyjną. Na razie tylko jedna placówka posiada (od 1999 roku) komputerowy system informacji o swych zbiorach. Ale trzeba podkreślić, że we wszystkich bibliotekach kieleckich szkół podstawowych i gimnazjalnych znajdują się tradycyjne warsztaty informacyjne: wydzielone księgozbiory podręczne, katalogi i kartoteki, co oznacza, że w porównaniu z rokiem 1995 sytuacja uległa poprawie, wówczas bowiem w dwóch bibliotekach dopiero tworzone katalogi alfabetyczny, a w czterech – rzeczowy. Obok podstawowych katalogów: alfabetycznego i rzeczowego, 6 placówek prowadzi katalog tytułowy, 5 – ilustrowany, 4 – zbiorów audiowizualnych, 2 – czasopism i 1 – katalog cząstkowy zbiorów czytelnianych. Natomiast kartoteki bibliograficzne zagadnieniowe znajdują się w 22 bibliotekach, tekstowe – w 19, regionalne – w 4, pomocnicze zaś – też w 4. Wśród tych ostatnich jedna placówka prowadzi kartotekę przepisów prawnych, a trzy – repertuarową. W kolejnych czterech bibliotekach też istnieją kartoteki, ale ankietowani nie wymienili ich rodzajów, tylko stwierdzili, że „są”.

Podsumowując, należy jeszcze raz podkreślić, że założenia programowe reformy nie mogą być efektywnie realizowane bez sprawnie działających bibliotek, świetnie wyposażonych, z doskonale wykwalifikowaną kadrą. Placówki te mają być pracowniami interdyscyplinarnymi (o czym mówi się od co najmniej 17 lat), szkolnymi ośrodkami informacji. Zresztą chętnie przydziela się im jeszcze inne funkcje.

Decydenci oświaty prezentują na ogół dwa diametralnie różne stanowiska właśnie w kwestii bibliotek szkolnych: – pierwsze, chyba najczęściej spotykane, w ogóle ich nie dostrzegają, bo nie zdają sobie sprawy z istotnej roli owych placówek w edukacji dzieci i młodzieży, drugie: chcą widzieć w bibliotece szkolnej nie tylko pracownię interdyscyplinarną czy centrum informacji w szkole, ale też ośrodek kultury oraz pracownię terapeutyczną, choć nie zawsze tak to jest definiowane. Nie ułatwiają przy tym realizacji zadań wynikających z tych funkcji, bo nie gwarantują polepszenia warunków lokalowych, zwiększenia liczby etatów, nie przydzielają też dodatkowych funduszy na potrzeby biblioteki. A bez tego trudno jest wprowadzać innowacyjne programy. Skoro o tym mowa, należy dodać, że w kadrze bibliotecznej tkwi potencjał twórczy, który warto „wykorzystać”. Trzeba tylko stworzyć odpowiedni system motywujący do podejmowania przez nauczycieli bibliotekarzy niestandardowych działań – taki system, który będzie premiował twórcze i aktywne postawy, czyli m.in. chęć ciągłego doskonalenia własnych umiejętności i uzupełniania wiedzy.

Należy mieć nadzieję, że droga awansu nauczyciela, określona w znowelizowanej Karcie Nauczyciela¹⁰, sprzyjać będzie upowszechnianiu się takiego etosu zawodowego, w którym wysoko ceniona będzie potrzeba uzupełniania kwalifikacji, ale też dążenie do samorealizacji, zdobycia prestiżu i uzyskania sukcesu w środowisku. I właśnie taki stosunek bibliotekarza do samego siebie i do wykonywanego zawodu może gwarantować, że biblioteka aktywnie będzie uczestniczyć w realizacji zadań szkoły, wynikających z reformy systemu edukacji.

¹⁰ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 roku: Karta Nauczyciela (Dz. U. 1997, nr 56, poz. 357; 1998, nr 106, poz. 668; nr 162, poz. 1118; 2000, nr 12, poz. 136, nr 19, poz. 239).

ANEKS

KWESTIONARIUSZ ANKIETY dla nauczycieli-bibliotekarzy

I. SZKOŁA

1. Status placówki:

- a. sześćioletnia szkoła podstawowa
- b. szkoła podstawowa w likwidacji
- c. gimnazjum

2. Nauczyciele

3. Uczniowie

4. Liczba klas:

- a. sześćioletnia szkoła podstawowa: 1....., 2....., 3....., 4....., 5....., 6.....
- b. szkoła podstawowa w likwidacji: 2....., 3....., 4....., 5....., 6....., 7....., 8.....
- c. gimnazjum: 1

5. Godziny pracy szkoły

II. BIBLIOTEKA

1. Czy i jaki wpływ – według Państwa – może mieć reforma edukacji na funkcjonowanie biblioteki szkolnej? Proszę uzasadnić.

.....
.....

2. Czy brali Państwo udział w szkoleniach, kursach, seminariach dotyczących reformy systemu edukacji? W jakich, przez kogo organizowanych, kiedy?

.....
.....

3. Czy w związku z reformą ustroju szkolnego nastąpiły w bibliotece jakieś zmiany? Kiedy? Czy były one wynikiem Państwa decyzji, czy zostały zalecone (przez kogo) do wykonania?

.....
.....

- a. pracownicy
- b. pomieszczenie
- c. zbiory
- d. organizacja pracy biblioteki
- e. inne

4. Czy jakieś inne zmiany są jeszcze niezbędne? Dlaczego? Kiedy powinny nastąpić?
.....
.....
5. Czy biblioteka posiada własny statut (załącznik do statutu szkoły)? Kiedy został opracowany? Kto uczestniczył w opracowywaniu statutu biblioteki? Kiedy i przez kogo został zatwierdzony?
.....
.....
6. Pracownicy:
ogółem:
liczba etatów:
staż pracy:
wykształcenie:
7. Budżet biblioteki:
źródła finansowania:
–1998/1999:
kwota w zł:
liczba zakupionych tomów:
liczba prenumerowanych czasopism:
dary:
–1999/2000:
kwota w zł:
liczba zakupionych tomów:
liczba prenumerowanych czasopism:
dary:
8. Działalność „gospodarcza” pracowników biblioteki w ostatnim i bieżącym roku szkolnym oraz plany na przyszłość:
– sprzedaż książek (umowa z wydawnictwami):
– kiermasze, aukcje itp.:
– inne:
9. Lokalizacja biblioteki:
parter, I piętro, II piętro, inne
10. Pomieszczenia biblioteczne:
powierzchnia ogółem: m², liczba pomieszczeń, w tym:
wypożyczalnia: m², czytelnia: m², magazyn: m²,
pokój do opracowania zbiorów: m²,
inne
11. Godziny otwarcia biblioteki

12. Reklama biblioteki w środowisku
13. Zbiory biblioteczne
- księgozbiór ogółem, w tym literatura popularnonaukowa
 - lektury obowiązkowe
 - zbiory audiowizualne
 - czasopisma:
 - liczba tytułów ogółem,
 - w tym: dla uczniów....., dla nauczycieli.....
 - przykłady tytułów pism
 - inne rodzaje zbiorów
14. Rozmieszczenie zbiorów (proszę określić też rodzaj zbiorów):
- wypożyczalnia
 - czytelnia
 - magazyn
 - sala audytoryjna (audiowizualna)
 - pracownie przedmiotowe (w jakich pracowniach znajdują się stałe komplety książek bądź innych dokumentów bibliotecznych)
 - inne
15. Jaka jest Pani(a) opinia o posiadanych zbiorach bibliotecznych?
-
-
16. Czy w związku z reformą systemu edukacji konieczne są jakieś zmiany w zakresie gromadzenia zbiorów? Proszę uzasadnić
-
17. Jaka jest opinia Pani na temat kształtowania profilu zbiorów bibliotecznych w sytuacji realizowania w szkole programów autorskich?.....
-
18. Warsztat informacyjno-bibliograficzny:
- księgozbiór podręczny:
 - katalogi:
 - kartoteki:
 - komputerowy system informacji o zbiorach bibliotecznych
 - Internet:
19. Czy (i od kiedy) w bibliotece znajduje się:
- komputer:
 - maszyna do pisania:
 - kserograf:

- sprzęt do odtwarzania dokumentów dźwiękowych i filmowych:
 - radio, telewizor:
 - inne:
20. Wykorzystanie tych urządzeń:
- w pracach techniczno-organizacyjnych i administracyjnych:
 -
 - w pracy pedagogicznej:
 -
21. Liczba rzeczywistych użytkowników biblioteki w roku szkolnym:
- 1998/1999:
 - koniec pierwszego semestru – ogółem
 - w tym: uczniowie, nauczyciele
 - koniec roku szkolnego – ogółem
 - w tym: uczniowie, nauczyciele
 - 1999/2000:
 - koniec pierwszego semestru – ogółem
 - w tym: uczniowie, nauczyciele
 - koniec roku szkolnego – ogółem
 - w tym: uczniowie, nauczyciele
22. Czy biblioteka pełni rolę ośrodka informacji dla uczniów, nauczycieli i rodziców? Proszę uzasadnić
23. Czy biblioteka uczestniczy w realizacji zadań dydaktycznych i wychowawczych szkoły? Proszę podać przykłady
24. Jakie warunki powinny być spełnione, by realizacja tych zadań była efektywna?
25. Czy rodzice uczniów interesują się biblioteką? Proszę podać przykłady
26. Jaka jest – według Państwa – rola biblioteki z zreformowanej szkole?

Jolanta Dzieniakowska

**LIBRARIES OF KIELCE PUBLIC PRIMARY AND LOWER
SECONDARY SCHOOLS IN THE FIRST YEAR
OF THE EDUCATION REFORM**

Summary

This article presents results of the investigation conducted at the end of the first term of the school year 1999/2000 in 33 public primary schools and 16 lower secondary schools in Kielce. The aim of this investigation was to determine the organizational and legal status of school libraries and their preparation for the accomplishment of the tasks resulting from the reform of the education system. There is no doubt that the principles of the reform cannot be effectively accomplished without a proper base, i.e. effectively operating libraries, well equipped, and with a highly qualified staff.